

GÖZLEM-GÖRÜŞ

İDARİ YAPI VE/VEYA COĞRAFİ ÖZELLİKLERİNE GÖRE TANIMLI BÖLGELERDE "OLAĞANDIŞI DURUMA YANIT PLANI" HAZIRLAMAK İÇİN BİR KILAVUZ DENEMESİ

H.İbrahim DURAK*

Dünyadaki son gelişmeler olağandışı durum olarak dilimize yerleşmeye başlayan "disaster" kavramının, tıp alanı içinde de yerini bulmasına yol açmıştır. Disaster Medicine kavramı altında gerek akademik yapılar ve gerekse diğer gönüllü ya da özel kuruluşlarda olağandışı durumlarda sağlık hizmetlerine yönelik olarak eğitim, planlama, danışmanlık, organizasyon gibi konularda çalışmalar yapılmaktadır. Bu alanda çalışan yapılara bakıldığında Olağandışı Durum Tıbbı'nın çalışma alanı olarak deprem sel baskını, hortum, kasırga gibi doğal afetleri ve insan eliyle oluşan çatışma, iç savaş, büyük çaplı iç ve dış göç, büyük kazalar gibi yıkımları kapsadığı söylenebilir. Tüm bu doğal ve insan eliyle oluşan yıkımların ortak noktası öncelikle insan hayatını ve sağlığını tehdit etmeleri ardından para ve mal kayıplarına sebep olmalarıdır. Sonuçta olağandışı durumlar alanında çalışan tıp mesleği üyeleri, fiziksel ve ruhsal sağlık boyutunun ötesinde olağandışı durumu ortaya çıkaran tüm bileşenler ve etkileri konusunda da bilgi ve deneyim sahibi olmak zorundadırlar.

Olağandışı durumlar deprem örneğinde olduğu gibi çok kısa sürede ortaya çıkabilirler. Aynı zamanda kıtlık, kuraklık ve göç örneklerinde oldukları şekliyle çok uzun sürelerle de yayılabilirler. Ortaya çıkma biçimleri etkilenen bölgenin coğrafi, sosyal ve politik yapılarının özelliklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu anlamda bir olağandışı durum ortaya çıkmadan önce ortaya çıkma zamanı, şiddeti ve etkisi ve etki alanı öngörülemez gibi görünse de; sanılan aksine beklenmedik değildir. Dünyadan ve ülkemizden örnekler bunu doğrulamaktadır. Fay hatlarında kurulan depreme dayanıksız yapılaşmış şehirlerde orta şiddeteki

depremler bile büyük can ve mal kayıplarına sebep olurlar. (Erzincan, Dinar, San Francisco, Mexico City depremleri gibi) Fiziksel altyapısı yeterli olmayan şehirlerde ya da doğanın tahrip edilerek kazanılan tarımsal alanlarda sel baskınları olağandışı değildir. (İzmir, Senirkent, Antalya, İstanbul sel baskınları gibi) Aynı zamanda politik ve sosyal baskı altındaki bireylerin birbirlerine ve baskı sistemlerine fiziksel güç kullanımından, tehdit altında kaldıkları yaşama alanları terketmeye dek uzanan tepkileri de öngörülemez olağandışı durumlar değildir. Gene uygunsuz yol ve zemin koşullarında eğitimsiz ve denetimsiz bir sürücü ve araç kalabalığı bu şartları taşıyan ülkelerde bir trafik terörü yaratılabilirler.

Kısaca özetlenecek olursa, yaşadığımız yüzyılda artık deprem dışında olağandışı durumların ortaya çıkma zamanları tespit edilebilmektedir. İnsanoğlu depremlerin ortaya çıkma zamanlarını tespit edebilecek gelişkin teknolojik sistemler hakkında ciddi bir bilgi birikimine sahiptir. Bunun yanısıra depremler dahil tüm olağandışı durumların yıkım düzeyleri ve alanları öngörülebilmektedir.

Hangi biçimde ortaya çıkarsa çıksın bir olağandışı durum zaman ekseninde üç ayrı parçaya ayrılabilir ve her dönem kendi içerisinde gerek sağlık ve gerekse diğer disiplinlerde yapılabilecekler dair bir takım temelleri içerisinde barındırır.

1. Olağandışı durum öncesi; "hazırlıklılık"

Tanımlı bölgelerin coğrafi, sosyal ve politik yapılarının ışığında önceki deneyimlerden de yararlanarak, ortaya çıkabilecek olağandışı durumlara yönelik bir etki ve risk

* Pratisyen Hekim, Ege Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD, Dok. Öğr.

analizi yapılmalı ve bu doğrultuda eldeki insanî ve teknolojik kaynaklar organize edilmelidir. Aynı zamanda olağandışı durumlara neden olabilecekleri ya da etkileri artırabilecekleri saptanan yapılar hızla iyileştirilmelidir.

2.3.Olağandışı durum sırası ve Olağandışı durum sonrası; "Organizasyon ve uygulama "

Olağandışı durumun yıkımını hafifletmek ve yatıştırma için yapılan hazırlık planı yerine getirilmeli ve hazırlıkta öngörülmemiş durumlara yönelik acil çözümler üretilmelidir. Aynı zamanda sistematik ve kronolojik kayıtlar tutularak, yaşanan yıkım diğer bölgelerin hazırlıklılığına katkıda bulunabilecek bir deneyime dönüştürülmelidir.

Tüm bu coğrafi, sosyal ve politik bağımsız değişkenlerden kaynaklanan olağandışı durumlar toplumsal yıkımlara başlamadan ya da belirtileri görüldüğünde önlemleri alınırsa olağan hale dönüşmeleri ve sistematik yıkımları engellenebilir. Bunun tek koşulu bu bağımsız değişkenler açısından tanımlı bölgelerde hazırlık planları yapmaktır. Hazırlık planlarını üretemeyen ülkelerde olağandışı durumların etkilerine yönelik; yardım, iyileştirme, yatıştırma yanıt sistem ve uygulamaları ek olağandışı durumlara sebep olmakta ve toplumlar bir yerine iki olağandışı duruma karşı karşıya kalmaktadırlar. Başka bir bakış açısıyla geri kalmış ve gelişmekte olan pek çok ülkede olağandışı durumlara yanıt sistemlerinin hazırlıksızlıkları; doğal afetlerin ya da insan eliyle oluşmuş yıkımların üzerine yeni yıkımlar ekleyebilmekte ve bu bileşke olağandışı durumlara sebep olmaktadır. Bu gerekçelerle yazı ülkemizdeki tanımlı bölgeler için olağandışı durumlara yönelik hazırlık planlarının nasıl yapılabileceğine yönelik bir klavuzun gerekliliğini ortaya koyabilmek için hazırlanmıştır.

Bu kılavuz, Kanada, Avustralya ve A.B.D.'nin Olağandışı Durumlara Yanıt Hazırlık Planları hazırlama prosedürleri kaynak alınarak, ülkemizdeki yasa ve yönetmelikler ışığında uygulanıp başarıya ulaşabileceğini düşündüğüm bir denemdir.

Yazıda Kullanılan Kısaltmalar

O.D.:	Olağandışı durum
B.O.D.K.:	Bölge Olağandışı Durum Konseyi
B.O.D.Y.P.H.K.:	Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Planı Hazırlama Komitesi
B.O.D.Y.Ko.:	Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Koordinatörü
B.O.D.K.Mer.:	Bölge Olağandışı Durum Komuta Merkezi
B.O.D.O.G.:	Bölge Olağandışı Durum Operasyon Grubu (Kriz Komitesi)

Başlangıç noktası Bölgenin coğrafi konum, altyapı, nüfus, idari yapı, sosyo-ekonomik sosyo-kültürel v.b. özelliklerine göre hazırlanmış ve ulusal kanunlarda yerli

olan, yine tüm bu faktörlere göre Bölge Olağandışı Durum Konseyi'nin (B.O.D.K.) kurulmasını, Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Koordinatörü'nün (B.O.D.Y.Ko.) atanmasını, olağandışı durum yanıtı planlama komitesinin kurulmasını ve yapılanmasını düzenleyen, sonraki aşamalar için konsey, komite ve koordinatör sırasıyla yönerge çıkarmaktan bütçe oluşturma ve kullanmaya kadar bu üç organa yetki veren bir yönetmeliğin varlığı temel gerekliliktir.

1. Adım: Bölge Olağandışı Durum Konseyi

2. Adım: Olağandışı durum yanıtı koordinatörünün atanması

İlke: Konsey tarafından atanmış sürekli bir olağandışı durum yanıtı koordinatörü olmalıdır.

Kimler Olağandışı durum yanıtı koordinatörü olabilir?

Tam süreyle çalışan resmi bir görevli (ideali vali yardımcısı), şehir planlamacı (bayındırlık bakanlığından bir ilgili, bilgili yetkili) Tüm bunların bölge düzeyinde bulunmadığı takdirde yönetim deneyimi olan subay ya da devlet görevlisi emeklileri de uygun olabilir. Atanan/seçilen kişi mutlaka toplumsal kaynaklar, kuruluşlar ve birimler hakkında deneyimli olmalıdır.

Bazı bölgelerde koordinatör tam gün bu konuda çalışan kişiler olabildiği gibi bazılarında da ek görevli devlet/belediye çalışanları da olabilir.

Olağandışı durum yanıtı Koordinatörü

1. Çeşitli departmanlar tarafından geliştirilecek olan Olağandışı durum yanıtı planlarını koordine etmek ve önerilerde bulunmak.

2. Olağandışı durum yanıtı komitesini (kriz komitesi) kurmak

3. Olağandışı durumlarda sıradışı harcama kalemleri için kaynakları dağıtmak

Olağandışı durum yanıtı planı bölge konseyinin desteğini alarak ve yönerge gereği konsey tarafından onaylanarak yürürlüğe girmelidir. Bunun iki nedeni vardır.

Birincisi; yönetmelik planın yasal desteğini oluşturur. İkincisi bölge konseyinin desteği etkin bir Olağandışı durum yanıtı plânlaması yapmak için temel şarttır ve desteğin devlet/yönetim organı tarafından olduğunun bilinmesi önemlidir.

3. Adım: Sürekli çalışan bir Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Planı Hazırlama Komitesi'nin oluşturulması

İlkeler:

1. Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Planı Hazırlama

Komitesi acil planını oluşturmak ve uygulamak üzere kanun ve veya yönetmelikle atanmalıdır.

2. Yönetmelikte; konsey tarafından atanmış, iki veya daha fazla üyesi seçilmiş kişilerden oluşan sürekli bir Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Planı Hazırlama Komitesi yer almalıdır.

Pek çok neden yüzünden olağandışı durumlara yanıtın planlanması karışık ve zor bir süreçtir ve bir kişinin yapabileceği iş değildir. Öncelikle yeterince açık olduğu üzere etkin bir olağandışı durum yanıtı planı hazırlamak için hiçkimse tek başına gerekli bilgi düzeyine sahip değildir. İkinci olarak da gerektiği anda etkin bir olağandışı durum yanıtı verebilmek pek çok birimin işbirliğini gerektirir. Bu işbirliği ve yardımlaşmayı oluşturabilmek için başlangıçta yani plânlama aşamasında kurulacak bir birliklilik olağandışı durum sırasında işleri çok kolaylaştırabilir.

Komitede kimler olmalıdır?

B.O.D.Y.P.H.K. bölge konseyince atanmalı ya da onanmalıdır ve raporunu bölge konseyine vermelidir. Komitede konseyin bir üyesi olabilir fakat mutlaka polis, itfaiye, bölge idaresi, çalışma bakanlığı (bayındırlık), sosyal hizmetler, iletişim (PTT), arama ve kurtarma, acil sağlık hizmeti ve ambulans hizmetleri, halk sağlığı birimlerinin temsilcileri komitede yer almalıdır.

Komite üyeleri bağlı oldukları birimlerin amiri olmak zorunda değildirler fakat direk olarak amirlerine rapor vermeli, onay almalı, olağandışı durumlara yanıt hazırlık planının gerekliliği konusunda amirlerini ikna etmelidirler. Çünkü amirler plân halka sunulduğunda temel destekçi olacaklardır, olmalıdırlar. Amirler, iyi hazırlanmış bir olağandışı durum yanıtının ve hayata geçirilebilmesinin yararlarının yanısıra, komitenin karşı karşıya olduğu zorluklar ve riskler konusunda da uyanık olmalıdırlar.

Çok daha geniş katımlı bir planlama komitesinin cazibesinden de kaçınmak gerekir. İhtiyaç duyulan özel konular için danışma ve yardım grupları oluşturmak daha iyi bir stratejidir. Yardım ve danışma gruplarında temel sanayi alanlarının temsilcileri (özellikle zararlı maddelerle çalışılan işkolları) petrol ofisleri, PTT, su, okullar, hastaneler, havaalanı yönetimi, gönüllü kuruluşlar, yerel radyo ve televizyonlar, acil servis temsilcileri, ulaştırma şirketleri, büyük alışveriş merkezleri temsilcileri destek gruplarını oluşturabilirler.

Komitenin ilk eylemi komitenin yaptığı işi koordine etmek ve plânlama sürecini idare etmek için bir başkan seçmek-atamak- olmalıdır. Başkan normalde Olağandışı Durum Yanıtı Koordinatörüdür de. Ancak bu şart değildir.

Komite başkanı çeşitli kuruluşları plânlama sürecinde işbirliği içerisinde sokabilecek ve plân tamamlandığında destek bulabilecek kişilik yapısında ve pozisyonunda olmalıdır.

Bölge Olağandışı Durum Operasyon Grubu (Kriz Komitesi)

Olağandışı durumlarda Olağandışı durum yanıtı planının uygulanması **Bölge Olağandışı Durum Komuta Merkezi'** nin (B.O.D.K.Mer.) kurulmasını gerektirir. B.O.D.K.Mer'in üye sayısı ve büyüklüğü, Olağandışı durumun büyüklüğü ve yapısına bağlıdır.

4. Adım: Ulusal Olağandışı Durumlara Yanıt Hazırlık Planı'na danışmak (Eğer varsa)

İlke:

Bölge plânlama komitelerinin olağandışı durumlar yanıt hazırlık plânları, varsa ulusal planlarının küçük bir halkası olmalıdır.

Ulusal plân hazırlanan plânının genel duruma uygunluğunu denetleme şansı verebilir ve aynı zamanda ek kaynaklar yaratabilir. Ek olarak Ulusal Olağandışı Durumlara Yanıtı Hazırlık Planı Planlama Ekibi bölge planı geliştirilirken yardım edebilirler. Bunun yanısıra plânlama işini bölge adına yapmamalıdırlar. Çünkü bir bölgede yaşayanlar kendi bölgelerinin kaynaklarını, olası riskler, coğrafi durum, meteorolojik şartlar ve diğer pekçok özelliklerini daha iyi tanırlar ve planın kapsamı içine nelerin alınması gerektiğini daha iyi bilirler.

5. Adım: Plânın amacının pekiştirilmesi

Dördüncü adımdan sonra devam etmeden önce kısa bir ara vermek ve en başta böyle bir plâni hazırlamaya neden gereksinim duyulduğunu hatırlamaya ve gerekçeleri gözden geçirmeye gerek vardır. Birinci gerekçe:

-Bölge halkının yaşamını, sağlığını, mülkiyet hakkını ve çevreyi korumak için olağandışı durumlara işbirliği ve dayanışma içinde müdahale edebilmek olmalıdır.

Planlama amacının planlama grubu üyeleri tarafından hatırlanması ve akılda tutulması ve güncellenebilmesi için kısa ve uzun toplantılar düzenlenmelidir. Çünkü insanlar çok sık olarak yaptıkları işler hakkındaki görüş ve amaçlarını kaybederler ve gereksiz ya da konu dışı yollarda, satır aralarında kaybolurlar.

6. Adım: Tehlike risk ve olası etkilerin değerlendirilmesi

Toplumdaki olağandışı durumlara hazırlıklılığının başlangıç noktası; risklerin değerlendirilmesidir. Ne için hazırlanıldığı bilinmeden planlama yapmak imkansız ve anlamsız bir uğraştır. Planlama sürecinde gerçek iş; toplumsal dinamikleri, yapıları değerlendirebilmek ve yanlış giden şeylerin olası etkilerini öngörebilmektir. Aynı zamanda bu süreç çevreyi dikkatle izlemek, -örneğin tehlike yaratabilecek fabrikalar- ve " **Ne yaparız ? Eğer ...**" sorusunu yineliyerek sormayı da içerir.

Tipik olarak bir çeşit analiz ve değerlendirme bölgenin

tümüne genellenebilecek tüm dinamiklerde az ya da çok benzer bir hazırlık planını ortaya çıkaracaktır. Ek olarak özel bir hazırlıklılık planı gerektiği durumlar için sınırlı sayıda "Olağandışı Durum Senaryosu" (tekrarlayabilecek sel, toprak kaymaları, tehlikeli madde kullanan sanayi yoğunluğu, doğal afete sıkça yolaçan iklim koşullarının varlığı ...) yararlıdır. Hem genel hem de özel olağandışı durum yanıtlarının hazırlanacak planda yeralması gerekir. Bu noktada iki önemli ayrıntıyı akıldan çıkarmamak gerekir: Birincisi; Olağandışı durum varsayımlarında gerçeğe uygunluktur. Örneğin şehir merkezine düşecek bir atom bombası uygun bir varsayım değildir. Bunun yerine tehlikeli madde taşıyan bir tankerde yangın çıkması tehlikeli kimyasalın havaya ve suya karışması daha gerçekçi bir seçimdir.

İkinci önemli nokta; bu varsayımların olası her tür riski öngöremeyeceği ancak öngörülebilir ve öngörülebilir risklerin varlığında çok işe yarayacak standart yaklaşım prosedürleri geliştirmeye fayda sağlayacak olmasıdır.

Her toplum kendine özgü bir takım riskler altındadır. Bu noktada, bu boyutta bir hazırlık planından beklenen, o bölgeye özgü riskleri saptayıp onlar temelinde konuyla uğraşmaktır.

Tehlike analizi, risk ve etki değerlendirilmesinin ikincil bir yararı vardır ki bu da çok inandırıcı olmalarıdır. Analiz ve değerlendirme sonuçlarından üretilen varsayımlar, planın gerekli olduğu ve herkesin planın bir ucundan tutmasının gerekliliği yolunda ikna edilmesi gereken herkese karşı etkin bir araç olarak kullanılabilir.

7. Adım: Yapılması gerekenlerin ve görevlerin ayrılıp tanımlanması

Altıncı adımda potansiyel tehlikeler, olağandışı durum olasılıkları ve topluma etkileri tanımlanmıştı. Bundan sonra komite herbir etkiye karşı koyabilmek; diğer bir deyişle yanıt oluşturabilmek için yapılması gerekenlerin bir listesini oluşturmalıdır. Yapılması gerekenlerin ya da görevlerin çoğu itfaiye, polis, sağlık v.b. birimlerin sıkı bir işbirliğini gerektirir.

Görev listesini komite üyeleri arasında ve her üyenin sorumluluk alanına göre bölmek gereklidir. Komite başkanı kalan görevleri uygun üyelere dağıtabilir. Çoğu durumda görev üyenin günlük uğraşısının bir parçasıdır zaten.

8. Adım: Kaynaklar ve görevlerin değerlendirilmesi ve kaynak rehberinin hazırlanması

Bir Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Hazırlık Plânı ancak ve ancak plânı uygulayacak olan topluluk gereklerini yerine getirebilecekse hazırlık plânıdır, başarılıdır. Teorik olarak komite planın çeşitli olağandışı durumlarda nasıl gerçekleştirilebileceğini bilebilir. Komite her aşamada planın gerçeğe dönüşmesi olasılığında toplumsal kaynakların gerçekten plana alınan "yapılması gerekenleri" karşılayıp karşılamadığını kendisine sormalıdır.

Planlama komitesi ayrıca şu başlıkları tartışmalı ve gerekliyse aşağıdakiler gibi daha ileri araştırmalara girişmelidir.

1. Aynı anda birden fazla olağandışı duruma yanıt ve-rebilir miyiz?
2. Eğer ihtiyaç duyulursa ek insan gücü nereden bulunabilir?
3. Tıbbi yardım sistemi kolayca harekete geçirilebilir mi?
4. Mobil acil yardım sistemi mevcut mu? Mevcutsa hangi alanlarda?
5. Bölgede etkin bir iletişim ve taşıma sistemi var mı?
6. Kaynakların yetmediği durumlarda yakın bölgelerden yardım alınabilir mi? Bu amaçla onlarla görüşme yapılabilir mi?

Komşu bölgelerin plânlarını alıp karşılaştırma yapmak, kaçırılmış ayrıntıların ortaya çıkarılması açısından her iki topluma da yardımcı olacaktır. İki yakın toplumun ortaklaşa yapacakları bir hazırlık plânı her birinin kendi başına yapacağından çok daha iyidir. Böylece her iki bölge de yardımlaşma çerçevesinde birbirlerinin Olağandışı durum plânlarının bir parçası olurlar.

Olağandışı durum hazırlığı genellikle, sadece olağandışı durumlarda kullanılmak üzere yeni ekipman satın almayı içermez. Tam tersine mevcut kaynakların en iyi kullanımınıdır sözkonusu olan. Olağandışı durumlara yanıt hazırlık plânı kaymakamlığa ya da vilayet emrine yeni bir helikopter alma gerekçesi olarak kullanılmamalıdır. Bununla birlikte eğer toplumda birilerinin -kamu ya da özel- helikopteri varsa kaynak rehberi ona nasıl ulaşılabileceğini ve hangi şartlarda kullanılabileceğini göstermelidir. Tüm olağandışı durum yanıtı planlarının odak noktası ve asıl bileşeni kaynak rehberidir. **Kaynak Rehberi** olağandışı durumda gereksinim duyulan herşeyin yerini göstermeli, kullanılabilme şartlarını ortaya koymalıdır.

Kaynak rehberi olağandışı durumlarda gereksinim duyulacak ve 1 saat içinde ulaşılabilecek herşeyi ve herkesi kapsamalıdır. Elbetteki rehberi güncel tutmak kesinlikle esastır. Rehber en geç her yıl güncellenmelidir. Bölgedeki kaynak ve personel hareketlerine göre güncelleme aralığı farklar gösterebilir.

Kaynak rehberi en az şu kuruluş ve birimlerin, temsilcilerinin ev ve iş telefon numaralarını içermelidir. (Liste bölge ve plâna göre değişebilir.)

1. Acil servisler
2. Ağır araç (iş makinesi) sahipleri ve kullanıcıları
3. Ambulanlar
4. Aşevleri
5. Basın yayın organları
6. Camiler, kiliseler
7. Cenaze evleri

8. Çekici şirketleri
9. Dalgıç birlikleri
10. Demiryolu işletmeleri
11. Denizyolları
12. Doktorlar
13. Eczaneler
14. Elektrik işletmeleri
15. Gönüllü kuruluşlar
16. Hastaneler
17. Hava hizmetleri
18. Havaalanları
19. Helikopter servisleri
20. İtfaiyeler
21. Kimya kurumu
22. Kızılay-kızılhaç
23. Koroner yoğunbakım üniteleri
24. Meteoroloji bürosu
25. Okullar
26. Ordu birimleri
27. Otobüs işletmeleri
28. Polis
29. Seçilmiş görevliler
30. Sosyal hizmetler
31. Su idaresi
32. Taksi servisleri
33. Telefon şirketleri
34. Toptan gıda pazarlayıcılar
35. Yardımcı aydınlatma ekipmanları

9. Adım: Detaylı Plânlama

Bu noktada artık plan ilk sekiz adımdaki araştırma, bilgi toplama ve tartışmalar ışığında yazılmaya hazırdır. Temel plân, yapılması gerekenler hakkında bir yaklaşım sayılmalı ve uygulama, sevk-idare ve kontrole yönelik emir komuta zincirine rehberlik edecek bir araç olarak kabul edilmelidir.. Aynı zamanda da sorumlulukları, isimleri, adres ve telefon numaralarını listelemelidir. Olağandışı Durum Koordinatörü temel plânı üretir. Bunun diğer bir anlamı da her planlama komitesi üyesi kendi sorumluluk alanı için hazırlık planını hazırlar ve komiteye sunar.

Bu plânlara:

1. Birimin sorumluluklarını ve yapması gerekenlerin çerçevesini çizmelidir.
2. Olağandışı durumda kullanılacak personel ve diğer kaynakları ve bunların nasıl harekete geçirilebileceğini sıralamalıdır.
3. Her personelin görevini tanımlamalıdır.
4. Kuruluşun alarm durumundaki yapılanmasını, örgütlenme şemasını kişilerin telefonları ile birlikte listelemelidir.

10. Adım: Bilgilerin ve Plânların Birleştirilmesi

Bölge Olağandışı durumlara Yanıt Hazırlık Planı -daha önceden yoksa bile- artık oluşmuştur. Olağandışı Durum Koordinatörü tüm birimlerin plânlarını ve kendi ürettiği temel plânı alıp birleştirir ve işlevsel bir hazırlık planı ortaya çıkarır. Plâna mutlaka boşaltma plânları, kaynaklar ve görevlilerin örgütlenme şemaları eklenmelidir.

11. Adım: Plânın Bölge Olağandışı Durumlara Yanıt Hazırlık Plânı Hazırlama Komitesi'ne sunulması

Planlar birleştirilip genel plân ortaya çıktıktan sonra koordinatör komiteye sunar ve onay alır.

12. Adım: Plânın Bölge Olağandışı Durum Konseyi'ne sunulması

13. Adım: Düzeltmeler ve onay

Eğer konsey tarafından planın herhangi bir bölümünde değişiklik gerektiği ve gerekçesi belirtilirse, plân hazırlama komitesi, plan üzerinde gerekli değişiklikleri yapar ve düzeltilmiş planı son onay için konseye sunar.

14. Adım: Eğitim ve Öğretim

Artık plân hazırdır ve konseyce onaylanmıştır. Bununla birlikte birim amirleri ve kuruluşlar kendi planları ve son genel plana, görevleri doğrultusunda tanıdık ve hakim olmak zorundadırlar. Kişilerin planlardaki rolleri hakkında kendilerini daha güvencede ve uzman hissetmeleri için eğitim ve öğretim gerekir.

Olağandışı durumlara yanıtı planlamada halk eğitimi de toplumsal bilinç ve yardım-destek düzeyini artırmak anlamında önemli bir bileşendir. Planlama sırasında halka danışılabilir ve planın sınanması amacıyla alanda halkın katılımı istenebilir.

Ek olarak plân, olası bir olağandışı durum belirtisi ve durum sırasında sıradan vatandaşın yapması gerekenleri de içermelidir. Olağandışı durumda, halkı nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirmek çok önemlidir. Örneğin olağandışı durumda kişiler olayın geçtiği yere gitmemeli, meraklarını yerel radyo ya da televizyonlardan gidermeli, acil servisleri arayarak telefonları meşgul etmemelidirler.

Gene bu adımda güvenilir basın plânı kabul etmesi sağlanırsa, toplumsal kabul ve desteğin artması mümkün olabilir. Bundan sonra toplumsal güvenlik duygusu başlayan bilinçlenmeyi arzu edilen noktaya doğru sürükleyebilir.

15. Adım: Plânın Sınanması

Plânın sınanması, en az hazırlanması kadar önemlidir. Bir Olağandışı Durumlara Yanıt Hazırlık Planı toplumun

onu taşıyabileceği-gerçekleştirebileceği kadar iyidir. Plânlar kağıt üzerinde test edilmeli ve alanda tatbikatlarla denenmelidir. Plânda varsayılan şekil ve hızda hareket edilip edilemeyeceği, olası olağandışı durumdaki yanıt yetenekleri tatbikatlarla sınanmalıdır.

Sınamalar her bir birimin planı için ayrı ayrı yapılabilir gibi değişik birimlerin ve planlarının koordinasyonu şeklinde de yapılabilir. En basitinden kayıt bildirim sistemi sınanmalıdır.

PLÂNI ÖĞRENMEK-SINAMAK

Plan hazırlandıktan sonra kendimizi güvencede hissederek, gerektiği durumda tüm kişi ve kaynakların plâna uygun hareket edeceğini düşünmek ve artık hiçbirşey yapmamak saflıktır ve yapılabilecek en büyük hatadır. Plânın sınanması, eğer olabilirse tüm ilgili birimlerin katılımı ile sınanması; gerçek olağandışı durum ortaya çıktığındaki başarı düzeyini artırır. Plân da böylece test edilip sinandiktan sonra tamamlanmış olur.

Sınamada:

1. Olağandışı durum hazırlığını geliştirmek,
2. Olağandışı durumda yapılması gerekenleri, politikaları, plânları ve birim prosedürlerini sinamak ve değerlendirmek,
3. Olağandışı durum koşullarında personeli eğitmek,
4. Yapılması gerekenlerin yapılabildiği düzeyi göstermek,

amaçlanmalıdır ve sinama işlemi risk değerlendirmesi zemininde bu amaçlara uygun yöntemlerle gerçekleştirilmelidir.

Plânları sinamak için yapılan tatbikatlar, yapılması gerekenleri ortaya koyar, görev ya da sorumlulukların gerçek durumdaki hayata geçirilebilirlik düzeylerinin gösterir. Bununla birlikte tatbikat performansının sadece gerçeğe benzetme yapılarak elde edildiğinin hatırdan çıkarılmaması gerekir.

“Hiçbir plân öğrenilip sinanmadan tamamlanmaz.”

“Olağandışı durum yönetimi tatbikatının asıl amacı; yapılması gerekenlerin yapılma hızının artırılmasıdır.”

Tatbikatlar;

1. Planın bize tanıdığı fırsatları ortaya koymak,
2. Plandaki olası boşlukları açığa çıkarmak,
3. Birimler arası koordinasyonu geliştirmek,
4. Sorumluluk ve görevleri kesinleştirmek,
5. Kişisel yetenekleri geliştirmek,
6. Kişilerin konuya ilgisini artırmak,
7. Toplumun olağandışı durum yanıtı planı hakkında bilinçlendirmek.

amaçları doğrultusunda yapılmalıdır.

Olağandışı durum yanıtıyla ilgi, bilgi, görgü, yetenek ve gerçekleştirilebilirliğinin pekiştirilmesi için pek çok sinama yöntem geliştirilebilir. Bu yöntemler geliştirilirken;

1. Hazırlanan plân tekrar tekrar gözden geçirilmeli,
2. İhtiyaç değerlendirilmesi ve öncelik sırası esas alınmalı,
3. Kapasite değerlendirilmeli ve mutlaka gözönüne alınmalı,
4. Sinama amaçları iyi tanımlanmalı ve bu tanımlanan amaçlara sadık kalınmalı,
5. Bu amaçlar doğrultusunda sinama teknikleri seçilmeli,
6. Her tekniğin kısa-orta ve uzun hedefleri, -eğer mümkünse- geliştirilebilir esneklikleri ve hedefleri tanımlanmalı,
7. Bütünlüklü bir program dahilinde, plânı sinama yöntemi olarak zamanlamalar ayarlanmalı,
8. Gerekli finansman sorunu çözümlenmelidir.

KAYNAKÇA

American College of Emergency Physicians. Section on Disaster Medicine. <http://www.acep.org> .

American Planning Association, <http://www.planning.org> .

American Public Works Association, Emergency Management Committee, <http://www.pubworks.org> .

California Office of Emergency Services, Earthquake Program Coastal Region, <http://www.oes.ca.gov:8001> .

Clemson University, Coastal Hazards Assessment and Mitigation Program Department of Civil Engineering, <http://champ.eng.clemson.edu/>.

Centre for Resources and Environmental Studies, <http://cres.anu.edu.au>.

Disaster Documentation Center, <http://www.netsalud.sa.cr/ops/cdd/>.

European Centre For Disaster Medicine, <http://www.omniway.sm/cemec>.

International City/County Management Association, <http://www.icma.org>.

University of Delaware, Disaster Research Center, <http://www.udel.edu/DRC/drc.htm> .

Network For Social Studies on Disaster Prevention in Latin America (La Red), <http://osso.univalle.edu.co/tmp/lared/lared.htm>.

National Emergency Management Association, <http://www.csg.org/nemaweb>.

Pan American Health Organization, Regional Office of The World 13. Health Organization, <http://www.paho.org/english/disaster.htm>.